

Barnets anknytning till sina fosterföräldrar

Kandidatnummer: 5002

Diakonhjemmet Høgskole

Bachelor i sosialt arbete

Vitenskapelige metoder og bacheloroppgave

Kull: SOS11. 3:e studieår

Antal ord: 7476

5. maj 2014

Förord

Ett nyfött barn är fullständigt beroende av omsorg för att överleva. Detta behov för omsorg är mer än ett fysiskt behov, det är ett grundläggande behov för närhet, beskydd och tröst. Genom barnets blickkontakt, leende och gråt söker barnet redan från födseln kontakt med sin omgivning i en önskan om att bli sett och hört. Om barnet får den omsorgen den behöver, både fysiskt och emotionellt, lär barnet sig att världen är ett tryggt ställe. Barnet lär sig att lita på sina omsorgspersoner och kan använda dem som en trygg bas i utforskade av världen. På så vis utvecklar barnet en trygg anknytning till sina omsorgspersoner.

Men för alla barn är detta inte verkligheten. Vissa barn upplever världen som skrämmande och farlig och lever med en rädsla för att de inte kommer bli tagit hand om. Detta handlar om barn som inte får sina grundläggande behov tillfredsställda och inte får den tryggheten och omsorgen de behöver för att kunna utveckla en trygg anknytning.

Dessa barn behöver bli sett och tagit vara på. De behöver få lära sig att världen inte alltid är skrämmande och farlig. De behöver få trygga vuxna i sina liv som kan ta hand om dem och lära dem att de är älskade och värdefulla.

Innehåll

1 Inledning.....	5
1.1 Bakgrund för temaval.....	5
1.2 Problemställning och definition av centrala begrepp.....	6
1.3 Avgränsning.....	7
1.4 Tematsrelevans.....	7
1.5 Uppgiftens disposition.....	8
2 Metod.....	9
2.1 Litteraturstudie som metod och framgångssätt.....	9
2.2 Källkritik.....	10
3 Teori.....	12
3.1 Fosterhem som barnevernstilltag.....	12
3.2 Anknytningsteori.....	13
3.2.1 Trygg bas.....	14
3.2.2 Anknytningsmönster.....	14
3.2.3 Möjlighet för ändring i anknytningsmönster.....	15
3.3 Mentalisering.....	16
3.4 Vägledning för fosterföräldrar.....	17
3.4.1 Circle of Security (COS).....	18
4 Diskussion.....	21
4.1 Bakgrund för diskussionen.....	21
4.2 Barnets förståelse av sin situation.....	22

<i>4.3 Förhållandet mellan egna barn och fosterbarn</i>	23
<i>4.4 Förhållanden till fosterbarnets ursprungsfamilj</i>	23
<i>4.5 Fosterfamiljens samarbete med barnevernstjenesten</i>	25
5 Avslutning.....	28
6 Litteraturlista.....	30

1 Inledning

1.1 Bakgrund för temaval

Mitt intresse för anknytning har varit ett tema som har växt fram genom olika erfarenheter och upplevelser de senaste åren, utan att jag egentligen har varit medveten om det. När jag tänker tillbaka ser jag att intresset började några år före socionomutbildningen, då jag fick ett jobb som elevassistent. Jag var assistent för en flicka i årskurs två som behövde stöd och vägledning under skoldagen. Flickan bodde i fosterhem sedan ungefär ett år tillbaka på grund av brist i omsorgen av sina biologiska föräldrar. Genom att arbeta med flickan fick jag på nära håll uppleva hennes frustration och strävan i att försöka förstå sin tillvaro, samtidigt som jag fick ta del i hennes ”glädjestunder” och se allt hon faktiskt klarade av. Vi fick en god relation med varandra och jag blev en trygg vuxen som flickan fick förtroende för. Under mitt arbete som elevassistent fick jag ett stort engagemang och ett ”stort hjärta” för denna flicka, som vidare väckte ett engagemang hos mig för barn som har det svårt på grund av sin omsorgssituation.

En annan erfarenhet som har förstärkt mitt intresse är min praktik under socionomutbildningen. Jag hade praktik på Heggeli barnhem, som är ett långsiktigt omsorgstillbud till barn som barnevernet har övertagit omsorgen för. Genom min praktik fick jag möta många barn som upplevt omsorgssvikt och som hade olika utmaningar. Jag var framförallt tillsammans med ett barn, en pojke på 6 år som kom till Heggeli i början av min praktikperiod. Jag fick reda på att pojken hade en anknytningsproblematik och under tiden jag lärde känna pojken bättre kunde jag tydligt se vissa beteende, - och reaktionsmönster hos honom. Genom samtal med ansatta blev jag mer nyfiken på orsaken bakom pojkens beteende och önskade att förstå mer, vilket resulterade i att jag började läsa på egen hand om bland annat anknytningsteori.

Med detta i bakgrunden visste jag tidigt att jag ville fördjupa mig om temat anknytning i min bacheloruppgift. När jag skulle formulera en problemställning var jag till en början osäker på hur den skulle se ut, men kom ganska snabbt fram till att jag ville skriva om barns anknytning till sina fosterföräldrar.

Temat fosterbarn och fosterföräldrar har blivit ett intresse som har växt sig starkare under tiden jag arbetat med min uppgift. Genom min praktikerfarenhet och arbetserfarenhet som elevassistent har jag varit i kontakt med barn som antingen bor, har bott eller som senare skulle flytta till fosterhem. Under praktiken var jag med och besökte ett fosterhem i samband med uppföljning av en fosterhemsplacering genom Heggeli. Jag hade också flera samtal med ansatta på Heggeli familjebaser som arbetar med fosterfamiljer. Jag känner också en fosterfamilj som har haft fosterbarn under en längre period, som absolut har väckt en nyfikenhet i mig kring detta tema. Detta är en familj som jag har spenderat mycket tid tillsammans med och som har delat många tankar och utmaningar med mig kring hur det är att ha ett fosterbarn.

1.2 Problemställning och definition av centrala begrepp

Min problemställning har jag valt grundat på mitt intresse och för att jag anser att det är ett relevant tema i förhållande till min utbildning. Som socialarbetare hade jag tyckt det varit både spännande och utmanande att arbeta med barn och fosterfamiljer. Genom denna uppgift önskar jag att öka min kunskap för barns anknytning och få en större förståelse för hur man kan hjälpa och stödja fosterföräldrar för att barnet ska kunna knyta sig till dem.

Jag har valt att formulera min problemställning följande:

Hur kan ett barn med anknytningsproblematik utveckla en trygg anknytning till sina fosterföräldrar?

Litteraturen använder flera olika beteckningar på *anknytningsproblematik* som anknytningssvårigheter, anknytningsstörning eller anknytningsskador. Jag har valt att använda mig av begreppet anknytningsproblematik, som jag tänker omfattar alla former för otrygg anknytning och desorganiserad anknytning.

Jag definierar begreppet *fosterhem* som ett privat hem som för en kortare eller längre period mottager ett eller flera barn som av olika grunder inte kan bo tillsammans med sina biologiska föräldrar. Fosterföräldrarna har ansvar för den dagliga omsorgen för barnet på vägar av barnevernet.

Jag vill kort uppmärksamma att min utgångspunkt är i det norska *barnevernet* och den norska lagstiftningen. Jag har valt att skriva min uppgift på svenska eftersom detta är mitt modersmål, men använder den norska stavelsen på *barnevernet* och *barnevernstjenesten* eftersom det inte finns något tillsvarende ord på svenska.

1.3 Avgränsning

På grund av uppgiftens begränsning har jag valt fokusera på det som jag anser är mest relevant i förhållande till min problemställning genom att göra vissa avgränsningar.

I förhållande till anknytningsteori har jag valt att inte fördjupa mig i teori kring olika anknytningsmönster, utan vill mer generellt beskriva barns utveckling av anknytning där jag främst utgår från Bowlbys teori. Jag har valt att fokusera på småbarn, som omfattar barn mellan 0-8 år. Anledningen till detta är både på grund av eget intresse och för att det hade varit för omfattande att skriva om både små barn och långvarig anknytningsproblematik hos äldre barn och ungdomar.

En sista avgränsning jag tagit är att jag inte kommer att fokusera på barn med en anknytningsstörning. Till skillnad från barn med anknytningproblematik är anknytningsstörning en medicinsk diagnos och definieras som en psykisk störning. Barn som får denna diagnos har aldrig haft möjligheten till att kunna etablera en normal anknytningsrelation till en nära omsorgsperson och har inte upplevt en trygg relation till den som haft den primära omsorgen (Jacobsen 2009:44).

1.4 Temats relevans

För att förklara temats relevans vill jag börja med att begrunda varför det är viktigt att barn utvecklar en trygg anknytning. Killén skriver att "trygg tilknytning legger grunnlaget for god mental helse og representerer en beskyttelsesfaktor for barnet i dets forsøk på å forholde seg til ulike utfordringer og belastninger" (2008:125). Trygg anknytning är dock ingen garanti för en god utveckling, men en viktig faktor. Utifrån Kvello påverkar barnets anknytning både den personliga utvecklingen och barnets sociala fungerande (2012:99). Barn som utvecklar en

otrygg anknytning har en större risk för att utveckla psykiska lidelser (ibid). Jag vill dock uppmärksamma att det inte betyder att alla med en otrygg anknytning utvecklar psykiska lidelser, utan det är en riskfaktor. Otrygg anknytning är också förbundet med utveckling av depression, olika typer av ångestsyndrom, beteendevårigheter och personlighetsstörningar (Kvello 2012:99). Genom att förebygga eller förhindra otrygg anknytning kan man därmed också minska risken för dessa lidelser. Anknytning har också en påverkan på barnets sociala fungerande i förhållande till att barn med en trygg anknytning har en bättre social kompetens, lättare att få vänner, högre koncentrationsförmåga och lättare för att lära (Kvello 2012:100).

Med detta i bakgrund ser vi tydligt att otrygg anknytning är en riskfaktor som kan vara skadlig för barnets hälsa och utveckling. Anknytning utvecklar sig under barnets första levnadsår i samspel med sina omsorgspersoner. Om barnet upplever att sina omsorgspersoner är fysiskt och emotionellt tillgängliga, klarar att möta barnets behov och tröstar barnet när de söker trygghet, kommer barnet att utveckla en trygg anknytning (Kvello 2012:104). Därför har barnets omsorgsvillkor en stor betydelse för barnets utveckling.

Den största grunden för placering av barn i fosterhem är kännetecknen vid omsorgssituationen och föräldrarna, där en tredjedel av sakerna är brist på omsorgsförmåga (NOVA 2013:50). Genom att ge barn trygga levnadsvillkor där barn kan utveckla trygga anknytningsmönster kan man minska risken för att barn utvecklar psykiska eller sociala problem. Med anledning av detta anser jag att min problemställning är relevant och ett aktuellt tema idag.

1.5 Uppgiftens disposition

I början av uppgiften vill jag presentera den metoden jag har använt mig av, redogöra för mitt framgångssätt och bedöma mina källor kritiskt. I min teoridel vill jag beskriva olika typer av fosterhem och barnevernets ansvar. Därefter vill jag redogöra för anknytningsteori, där jag framförallt utgår från Bowlbys teori. Vidare vill jag se på begreppet mentalisering och redogöra för en behandlingsmetod för fosterföräldrar, Circle of Security. I min diskussionsdel vill jag inleda med att beskriva min bakgrund för diskussion och vidare redogöra för olika förhållanden som är betydelsefulla i förhållande till en fosterhemsplacering. Avslutningsvis summerar jag min uppgift genom att ge en slutsats av vad jag har kommit fram till genom min teori och diskussion.

2 Metod

2.1 Litteraturstudie som metod och framgångssätt

Metoden är själva redskapet som hjälper en till att samla in den informationen man behöver till sin undersökning (Dalland 2012:112). Metoden jag har använt mig av i denna uppgift är litteraturstudie. I litteraturen hittar vi kunskap om olika teorier och kunskap från undersökningar. Denna metod lägger alltså vikt på det som redan är skrivit och undersökt om ett tema.

Eftersom jag inte har använt mig av kvalitativa eller kvantitativa metoder, vill jag vidare redogöra för mitt tillvägagångssätt.

Jag visste tidigt vilket tema jag önskade att fördjupa mig i, men hade inte fastställt en klar problemställning. I första perioden och under första tiden när jag sökte litteratur, diskuterade jag mitt tema och min problemställning med både medstudenter och lärare. Jag diskuterade också mitt tema med en vän som är fostersyskon sedan några år tillbaka. Att få höra hennes upplevelse av att ha ett fostersyskon, var både till inspiration för mig och gav mig en större förståelse och insikt i mitt tema.

I mitt sökande efter teori och empirisk forskning har bibliotekarierna varit en god resurs och hjälp för mig. För att hitta litteratur har jag framförallt använt mig av BIBSYS. Läroböcker och fagböcker har varit en bra utgångspunkt för mig, där jag har hittat mycket relevant teori om anknytning och fosterbarn. Det finns mycket forskning kring detta tema, vilket gjorde att jag snabbt hittade mycket. I början var det därför svårt att veta vad som var mest relevant, som bidrog till att jag tidigt försökte att avgränsa mitt tema.

Av sökord har jag främst använt mig av orden "tilknytning", "fosterbarn" och "fosterhjem". För att hitta empirisk forskning har jag främst använt mig av sökmodulen Idunn. Jag har använt mig av flera artiklar utifrån "Tidskriftet Norges barnevern". För att värdera vilka artiklar som var aktuella för min problemställning har jag framförallt sett på när tidskriften givits ut för att få den nyaste kunskapen. Jag har också hittat forskning och publikationer genom "Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet" (Bufdir), där NOVA rapport "Fosterhjem

for barns behov” (Backe-Hansen 2013) har varit en betydelsefull källa för mig. Denna rapporten är bland de nyaste empiriska forskningen som finns kring fosterbarn och är det största forskningslyftet på fosterhemsområdet i Norge (Bufdir 2014). Forskningen är en rapport från ett fyraårigt forskningsprogram som är gjord av Barn-, ungdoms- och familjedirektoratet (Bufdir) i 2010. Forskningen har varit genomförd som ett samarbete mellan Fafo, NOVA och Regionalt kunskapscenter för barn och unga, Vest-psykiska hälsa och barnevern (RKBV Vest). Rapporten bidrar med viktig information om vilka fosterbarnen är och hur där är att vara fosterföräldrar.

2.2 Källkritik

”Källkritik betyder att värdera och att karaktärisera den litteraturen som är använd” (Dalland 2012:72). Eftersom jag tidigt insåg att det fanns mycket litteratur kring mitt tema, blev jag tidigt medveten om att avgränsa mitt tema och sätta upp kriterier för urvalet av litteraturen. Utifrån Dalland är ”gyldighet, holdbarhet og relevans” tre centrala förhållanden när man ska välja ut den litteratur som är viktigast för sitt tema (2012:74). Utifrån dessa förhållanden är mina kriterier som jag har använt mig av under mitt val av litteratur att källorna ska vara trovärdig, att källorna har en äkthet och hållbarhet och att litteraturen är relevant till min problemställning.

Jag är medveten om att delar av min litteratur är sekundärlitteratur. Det betyder att texten är bearbetad och presenterad av en annan än den ursprungliga författaren (Dalland 2012:73). Detta kan ha en viss betydelse för kvaliteten på min uppgift, eftersom en del av texterna är översatt och därmed kan ha ändrat sig. Samtidigt anser jag författarna till mina källor som trovärdiga. Namn som Brandtzæg, Bunkholdt, Backe-Hansen, Kvello, Killén, och Hart är alla författare som ofta kommit upp under mina litteratursök och många har skrivit flera texter. Det är också författare som jag genom lärare, pensum och från min vägledare har fått rekommenderat.

Ett kriterium som också varit viktigt för mig för att se på textens äkthet och hållbarhet. Här har jag främst sett på när texten blivit skriven. Den absolut nyaste kunskapen har jag hittat genom tidskrifterna och i NOVA rapport (Backe-Hansen 2013).

Eftersom metoden jag använt mig av varit litteraturstudie, kommer jag inte lägga fram någon egen empiri. Att jag inte har använt mig av kvalitativa eller kvantitativa undersökningar i uppgiften kan vara en svaghet eftersom detta kunde varit en möjlighet för mig att komma i kontakt med både fosterföräldrar och fosterbarn. Detta kunde gett mig en större insikt och förståelse i mitt tema som kunde varit användbart i min diskussion. På så sätt har jag inte fått testat på egen hand om teorin stämmer med praktiken. Samtidigt anser jag att litteraturstudie har varit den rätta metoden i förhållande till mitt tema, eftersom det har gjorts många undersökningar som är relevanta för min problemställning som jag har kunnat använda mig av.

3 Teori

3.1 Fosterhem som barnevernstilltag

Barnevernet har som ansvar att säkra barnets bästa, utifrån barnevernslovens (bvl.) överordnade princip, jfr. § 4-1. Statens ansvar för barnevernet är delat mellan ”Barne- og likestillingsdepartementet”, ”Barne-, ungdoms- og familieetaten” (Bufetat), fylkesmannen och fylkesnämnden för sociala saker. Departementet har det överordnade ansvaret för barnevernet. Barnevernstjenesten är beteckningen på det kommunala barnevernet som har ansvar för förvaltningen, som betyder bland annat ansvaret för det förebyggande arbetet, hjälptilltag i hemmet, initiativ till placering av barn utanför hemmet, uppföljning av barn placerade utanför hemmet, vägledning, tillsyn och godkännande av fosterhem.

Barnevernets huvudoppgift är att ge barn och unga som lever under förhållande som kan skada deras hälsa och utveckling, hjälp och omsorg i rätt tid och bidra till att de får trygga levnadsvillkor i sin uppväxt jfr. bvl. §1-1. Utifrån barnevernsloven § 4-12 ska fylkesnämnden överta omsorgen för ett barn om det är allvarlig brist i den dagliga omsorgen för barnet och om sannolikheten för att barnets hälsa eller utveckling kan bli allvarligt skadad. Det är då barnevernstjenesten som övertar omsorgen för barnet, medan fosterföräldrarna utöver den dagliga omsorgen för barnet jfr. bvl. §4-18(1) 2.pkt.

Med fosterhem menas utifrån bvl § 4-22 (a) ett privat hem som tar emot ett barn till uppfostring på grundlag av barneverntjenestens beslut om hjälptilltag efter § 4-4, eller i samband med omsorgsövertagning efter § 4-12 eller § 4-8 andra och tredje led. Barn kan alltså placeras i fosterhem både som ett omsorgstilltag och som ett hjälptilltag som är frivilligt från barnets föräldrar.

Vid en fosterhemsplacering ska ett man skriva under ett fosterhemsavtal, som är ett skriftligt avtal mellan fosterföräldrarna och barnevernstjenesten, jfr. § 6 i Forskrift om fosterhjem. I fosterhemsavtalet är fosterföräldrarnas och barnevernets förpliktelser nedskrivna.

I den officiella kommunstatistiken skiljer man mellan två typer av fosterhem: ordinära fosterhem och fosterhem med förstärkningstilltag (Backe-Hansen 2013:175). Begreppet

förstärkta fosterhem kan ha olika betydelse och används olika. Förstärkningstilltagen kan vara extra upplärning, ekonomiska bidrag, avlastningshem, individuell vägledning eller friköp från vanliga jobb så att en eller båda fosterföräldrarna kan få mer tid tillsammans med fosterbarnet. De vanligaste tilltagen är friköp av jobb och individuell vägledning. Det har varit en stor ökning av användning av förstärkande fosterhem med placering utanför familjen och är idag den vanligaste formen för fosterhemsplacering i Norge.

Vidare kan man dela upp fosterhem i två kategorier; fosterbarn som blir placerad inom släkten eller i familjens nätverk, så kallad familjeplacering, eller fosterhem utanför familjen där fosterbarnet blir placerad hos fosterföräldrar utan någon anknytning till barnet.

En annan typ av fosterhem är beredskapshem. Detta är fosterhem som tar emot barn som är i en akut situation och har omsorgen för barnet tills man hittat en mer långvarig lösning.

3.2 Anknytningsteori

Under sina första år utvecklar barn en grundläggande trygghet och anknytning till sina föräldrar eller omsorgspersoner (Killén 2009:118). Anknytning betecknar en tillböjlighet till att kunna knyta nära känslomässiga band till bestämda individer som kan ge beskydd, tröst och ro (Hart 2009:65). En central person inom anknytningsteorin är den engelska barnpsykiatern och psykoanalytikern John Bowlby. Bowlby var upptagen av hur den ”moderliga omsorgen” påverkar barnet och hur brist på moderlig omsorg kan orsaka störningar i personlighetsutvecklingen (Hart 2009:64). Bowlby beskriver hur barnets anknytning till sin omsorgsperson skapar inre mentala strukturer hos barnet som ger grundlag för barnets personlighetsbildning och senare samspel med omvärlden (Hart 2009:65).

En utgångspunkt hos Bowlby är att anknytning är något som är medfött hos varje spädbarn, det är en egenskap hos barnet som alltid är aktiverat med blick på att övervaka omsorgspersonens tillgänglighet (Hart 2009:69). Redan från födseln kan barnet interagera med sin omgivning och ingå i samspel med sin omsorgsperson. Genom barnets blickkontakt, leende, gråt eller imitation är barnet i dialog med sin omgivning och söker genom sitt beteende närhet till sin omsorgsperson (Killén 2009:113 och Hart 2009:69). Det är denna interaktion mellan omsorgspersonen och barnet som skapar grundlag för utvecklingen av

barnets personlighet och relation till andra. Kvaliteten av samspelet är avgörande i förhållande till barnets anknytning till sina föräldrar (Killén 2009:113).

3.2 1 Trygg bas

Genom interaktionen konstruerar barnet inre bilder av sig själv och andra. Detta kallar Bowlby för inre arbetsmodeller (Hart 2009:72). Genom dessa modeller struktureras barnets uppfattningar av omvärlden och av sig själv och barnet gör antagningar av verkligheten, förutsäger händelser och planerar sitt beteende utifrån dem (Hart 2009:72). Arbetsmodellen är en indre konstruktion som är styrande för barnets förståelse och reaktioner på den inputen som kommer utifrån (Hart 2009:73). Dessa inre modeller utvecklas i samspel med sin anknytningsfigur under barnets första år, därför är de tidiga erfarenheterna viktiga för modellen.

Genom sina anknytningserfarenheter kan barnet utveckla en *trygg bas* hos sina omsorgspersoner, om anknytningen är trygg. Den trygga basen fungerar som en plattform för barnet, där barnet kan använda sina omsorgspersoner som en trygg bas som de kan utforska utifrån och samtidigt söka tillflykt hos när de känner sig hotade. Den trygga basen blir en del av barnets arbetsmodell och skapar grundlag för balansen mellan utforskning av omgivningarna och trygghet hos sina omsorgspersoner (Hart 2009:77). När barnet har en trygg bas, utvecklar barnet också en trygg anknytning (ibid). Om barnet däremot inte kan använda anknytningsfiguren som en trygg bas, kan barnet utveckla en otrygg anknytning som vidare vill påverka barnets inre arbetsmodeller.

3.2.2 Anknytningsmönster

Barns olika sätt att knyta sig an på beskrivs genom olika anknytningsmönster. Den mest erkända indelningen av anknytningsmönster är utvecklat av Mary Ainsworth, på grundlag av John Bowlbys anknytningsteori. Ainsworth delade in barnets reaktioner i tre olika anknytningsmönster; trygg anknytning, otrygg ambivalent anknytning och otrygg undvikande anknytning. (Hart 2011:163). Barn med en otrygg ambivalent anknytning omtalas som

ängsliga för separation och söker konstant närhet med sin omsorgsperson utan att kunna använda närheten som en trygghet. Barn med en undvikande anknytning kännetecknas med att barnet försöker att undgå närhet och tröst hos sina omsorgspersoner, som ett försvar mot att bli avvisad (Hart 2009:80). Senare definierades en fjärde kategori, desorganiserad anknytning, som utvecklades av Mary Main. I Ainsworth undersökningar visade det sig att femton procent av barnen var svåra att klassificera, dessa menade Main var barn som saknade en anknytningsstrategi och hade ett desorganiserat beteendemönster (Hart 2011:163).

Barn med olika anknytningsmönster utvecklar olika inre arbetsmodeller som de handlar utifrån och förstår sig själv utifrån. Barn med en trygg anknytning eller en otrygg anknytning klarar att bygga upp en inre arbetsmodell av sig själv i samspel med andra, som gör det möjligt för barnet att utveckla stabila strategier för att täcka sina behov av kontakt och trygghet. Även om anknytningsmönstret är otryggt, kan alltså barnet utveckla en stabil inre struktur. Men barnet klarar inte att använda sina omsorgspersoner som en trygg bas och undgår kontakt för att skydda sig själv mot avvisning (Hart 2009:81). Även om barn möter människor som behandlar dem annorlunda än sina omsorgspersoner, agerar de utifrån sina inre arbetsmodeller. Arbetsmodellerna hos dessa barn blir mindre flexibla, de utestänger information och använder sig inte av handlingar som kunde gett dem trygghet eftersom det strider emot deras erfarenheter. Till skillnad från otrygg anknytning har barn med desorganiserad anknytning inte klarat att utveckla något stabilt beteendemönster eller en stabil arbetsmodell som de kan handla utifrån. Arbetsmodellen hos barn med desorganiserad anknytning är utan inre konsistens, och dessa barn har en högre risk för att utveckla allvarliga störningar eller psykiska lidelser än hos barn med organiserade anknytningsmönster (ibid).

3.2.3 Möjlighet för ändring i anknytningsmönster

Nyare forskning visar att anknytning som är skadad på grund av omsorgssvikt eller trauma påverkar hjärnans struktur, speciellt i områden där förmågan till att reglera känslomässiga tillstånd är lokaliserat (Smeplass 2009:159). Hart beskriver hur hjärnan påverkas av samhörighetserfarenheter och hur det vidare påverkar barnets personlighetsutveckling (2011:97) Barnets nervsystem präglas av det yttre samspelet och skapar med tiden inre föreställningsbilder av relationen (Hart 2011:100). När barnet är omkring nio månader kan

barnet föreställa sig omsorgspersonen även om den inte är där, och kommer ihåg hur man interagerar med andra människor (Hart 2011:101). Barnet har skapat inre föreställningar och förväntar sig ett visst beteende av andra människor. Vidare vill barnet utveckla ett anknytningsmönster som barnet vill använda i samspel med andra.

Forskning visar att anknytningsmönstret är föränderligt livet igenom (Hart 2009:82). Hart skriver ”Fordi nervesystemet er plastisk, er det mulig å endre barnets indre forestillinger gjennom dets interaksjoner med andre betydningsfulle omsorgspersoner” (Hart 2011:166). Genom att barnet ingår i relation till trygga omsorgspersoner kan barnet få hjälp till att ändra sina inre föreställningar, vilket kan ändra anknytningsmönstret över tid. Varje relation ingår i de inre arbetsmodellerna som ändras utifrån nya erfarenheter. Speciellt spädbarn har stor plasticitet och förmåga till reparation genom nervsystemet, så länge barnets anknytningsmönster inte har varit för massivt eller ihållande (ibid). Detta bekräftar undersökningar som visat att små barn i fosterhem kan ändra sitt anknytningsbeteende redan efter två månader om de får en god omsorg i nya omgivningar (Smeplass 2009:166).

3.3 Mentalisering

Mains arbete som la vikt på betydelsen av inre arbetsmodeller, blev grundlaget för Peter Fonagys teori om mentalisering (Brandtzæg 2012:106). En central poäng i Fonagys teori är att affektreglering är en förutsättning för att barn ska kunna utveckla mentalisering (Hart 2009:206).

Mentalisering kan förstås som förmågan till att uppfatta och tolka egen eller andras beteende i ljuset av det mentala tillståndet och förmågan att skilja mellan inre och yttre verkligheter (Hart 2009:233). Mentalisering är i utgångspunkt inget som fungerar medvetet, utan är mer en spontan process som uppstår i möte med egen eller andras beteende och känslor. Samtidigt är det möjligt att utveckla sin mentalisering genom att bli medveten om sin egen mentaliseringsförmåga (Brandtzæg 2012:106). Mentaliseringsstrukturen utvecklas från spädbarnsåldern och genom hela barndomen (Hart 2009:234). Barn som växer upp i trygga relationer och som får hjälp till affektreglering vill utveckla en högre grad av mentalisering (Brandtzæg 2012:107). Affektreglering är ett centralt begrepp i nyare anknytningsteori och

syftar på hur barnet får hjälp till att reglera sina känslor. Detta handlar om att barnet har omsorgspersoner som är tillgängliga för barnet och ser barnets psykologiska behov, både när det gäller tröst och skydd och om barnets självständighet och utforskning. Genom undersökningar såg Fonagy att mödrar med en hög mentaliseringsförmåga inte såg barnets beteende som problematiskt, utan klarar i större grad än andra mödrar att identifiera den underliggande orsaken bakom barnets beteende (Brandtzæg 2012:108). Genom affektreglering skapar barnet en inre känslomässig stabilitet, som hjälper barnet till att i senare ålder kunna reglera sina egna affekter. Barnet skapar inre representationer genom interaktionen med sina omsorgspersoner som barnet senare kan använda som en modell för självreglering (Hart 2009:221).

Barn som har en otrygg anknytning lägger sin energi på att försöka förstå sina omsorgspersoner affektiva och mentala tillstånd och får därmed mindre möjlighet till att utforska och få hjälp till att förstå sina inre tillstånd. Forskning visar att barn med en otrygg anknytning använder längre tid på att reglera sina känslor efter att ha varit upprörd, än ett barn med trygg anknytning (Brandtzæg 2012:108). Ett barn som inte har fått hjälp till att reglera sina känslor, begränsar mentaliseringsförmågan också senare i livet (Brandtzæg 2012:109).

3.4 Vägledning för fosterföräldrar

Vägledningsmetoder har blivit allt mer vanligare i arbete med fosterföräldrar. Flera undersökningar visar att vägledning är ett viktigt tilltag för fosterföräldrar (Johansson 2007:95).

I NOVA rapporten (Backe-Hansen 2013) har man gjort en undersökning om vilket tilltag som är viktigast enligt fosterföräldrarna, sakbehandlare och ledare i barnevernstjenesten. Utifrån denna undersökning kommer det tydligt fram att tilltaget ”mer hjälp till att tackla barnets beteende och reaktioner” är det tilltaget som de flesta i alla tre grupperna menar är viktigast (Backe-Hansen 2013:169). Det finns också forskning som visar att när fosterföräldrar får stöd som ökar deras kapacitet till att möta fosterbarnets svårigheter, kommer barnet utvecklas bättre (ibid). Med denna bakgrund har jag valt att presentera en behandlingsmetod som används i arbete med fosterföräldrar, Circle of Security. Denna metod är en som är

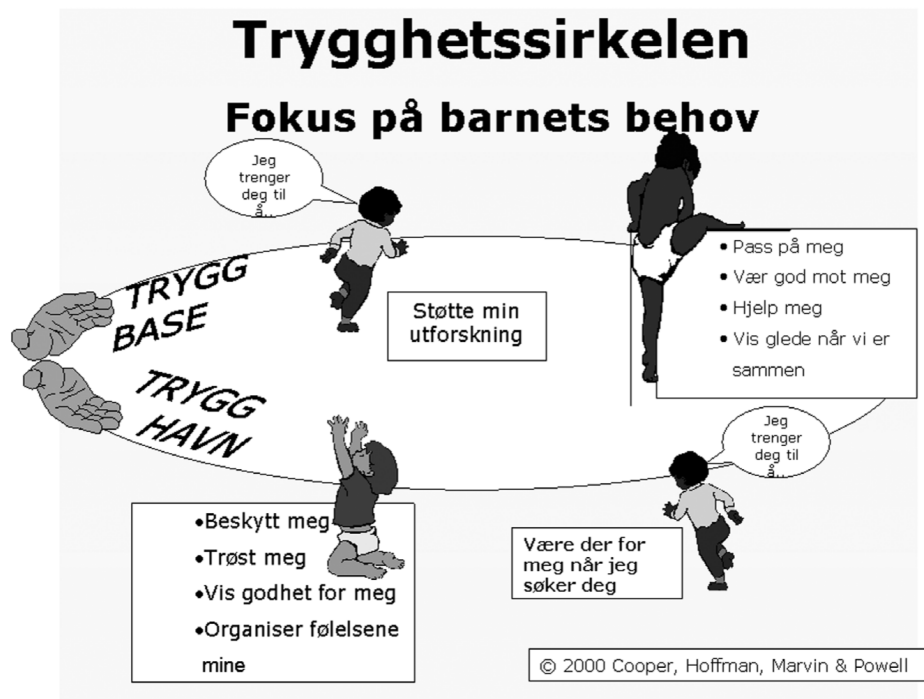
konstruerad för att öka fosterföräldrars mentalisering av barnet och hjälper fosterföräldrarna att få en ökad förståelse för barnets beteende och känslor.

3.4.1 Circle of Security (COS)

Circle of Security (COS), eller trygghetscirkeln, är en metod som är primärt utvecklad för barn och deras föräldrar, men används idag också i arbete med fosterföräldrar. Den baserar sig på anknytningsteori och tar utgångspunkt i Bowlbys begrepp trygg bas. Målet med metoden är att hjälpa fosterföräldrar att förstå deras fosterbarn i ljus av barnets anknytningshistoria och hur fosterföräldrarna kan möta barnets behov i ljus av denna historia. Man fokuserar på att fosterföräldrarna ska bli mer medvetna över sin egen otillgänglighet, för att bli mer tillgängliga för barnets behov. Genom att fosterföräldrar blir mer tillgängliga ökar möjligheten för att barnet ska få en trygg anknytning. (Brandtzæg 2012:191). Jag har här valt att göra en indelning av COS i fem teman som man arbetar med fosterföräldrarna med, utifrån Brandtzæg indelning (2012:188); ”trygghetscirkeln, emotionsreglering, shark music, desreglering och desorganisering och reparationer i samspelet”.

I COS tar man utgångspunkt i ”trygghetscirkeln”, som illustrerar barnets utforskningsbehov och anknytningsbehov. Barnets behov på toppen av cirkeln är ”passa på mig”, ”var god mot mig”, ”hjälp mig” och ”visa glädje när vi är tillsammans”. Barnets behov på botten av cirkeln är: ”skydda mig”, ”trösta mig”, ”visa godhet mot mig” och ”organisera mina känslor”.

Fosterföräldrarna blir presenterade för trygghetscirkeln och de olika begreppen, syftet är att de ska få en större förståelse för barnets beteende utifrån barnets behov. I metoden använder man sig av videoklipp där barnet är i samspel med en av sina fosterföräldrar, utifrån den försöker man identifiera barnets behov utifrån trygghetscirkeln. Anledningen till detta är att fosterföräldrarna ska utveckla sin mentaliseringskapacitet (Brandtzæg 2012:124).

Genom ”emotionsreglering” ønsker man att hjälpa fosterföräldrarna till att förstå varför det är viktigt att reglera barnets emotioner och hjälpa barnet att hantera sina känslor (Brandtzæg 2012:115).

Genom metoden hjälper man fosterföräldrarna att utforska sin egen sårbarhet, som benämns som ”shark music”. Begreppet hänvisar till barnets beteende- och känslouttryck som kan väcka en oro hos den vuxna som stänger föräldrarnas emotionella tillgänglighet för barnet. Oron som skapas i omsorgspersonen, förstås som ett resultat av personens egna omsorgserfarenheter (Brandtzæg 2012:125). Fosterföräldrarna blir utmanade i att reflektera över sin egen uppväxt och över sina egna anknytningsmönster. Målsättningen är att omsorgspersonen ska öka sin mentaliseringsförmåga genom att ta ett steg bort från sin egna affektiva upplevelse och istället reflektera över barnets subjektiva intentioner och känslor i ögonblicket.

Under temat ”desreglering och desorganisering” hjälper man fosterföräldrarna att bli medvetna om deras roll som ”händer” på cirkeln. Händerna i cirkeln är en symbol som används för att illustrera omsorgspersonen. Centrala föräldrafunktioner som COS lägger vikt på är ”större, starkare, klokare och god”. Med ”större” menas att det ska vara en tydlig

rollfördelning mellan barn och vuxen, ”starkare” syftar på att omsorgspersonen ska vara emotionellt starkare. ”God” innebär att omsorgspersonen alltid ska försöka bevara en godhet mot barnet, också när barnets emotioner och reaktioner är starka. ”Klokare” menas med att omsorgspersonen ska förstå komplexiteten i situationerna och vägleda barnet genom det som är svårt och motsättningsfullt för barnet (Brandtzæg 2012:125).

I temat ”reparationer i samspelet” går man igenom situationer som fosterföräldrarna har översett eller missförstått genom videomaterial och gör en reparation (Brandtzæg 2012:190). Tanken är att hjälpa fosterföräldrarna att se att barnets känslor handlar om att det är omsorgspersonen, inte barnet, som drar sig bort från trygghetscirkeln och att fosterföräldrarna behöver förstå det underliggande behovet i barnets beteende och vara ”händer” som möter barnets behov (Brandtzæg 2012:117).

4 Diskussion

4.1 Bakgrund för diskussionen

Flertalet av barn som fosterhemsplacerats, har blivit utsatta för olika former för omsorgssvikt och har levt med en bristande omsorg under en lång tid (Backe-Hansen 2013:59). När barnet kommer till en fosterfamilj har det med sig olika erfarenheter och har skapat sig inre arbetsmodeller. Genom anknytningsteorin ser vi att dessa inre arbetsmodeller utvecklas i barnets samspel med sina anknytningsfigurer.

Som tidigare nämnt är hjälp åt fosterföräldrarna för att tackla barnets beteende och reaktioner ett viktigt tilltag. Att utveckla en förståelse för barnets beteende och behov är också ett centralt förhållande i arbete med fosterföräldrar och barnets anknytning till dem, enligt Killén (2008:521). Utbildning och vägledning är därmed viktiga tilltag för fosterföräldrar, där COS är en central metod som kan hjälpa fosterföräldrarna till att lättare förhålla sig till barnet på ett empatiskt vis. Men det finns flera andra förhållanden som är centrala för att en fosterhemsplacering ska lyckas och som påverkar barnets anknytning till sina fosterföräldrar. För att barnets ska kunna utveckla trygg anknytning behöver man lägga till rätta för att relationen mellan barnet och fosterföräldrarna ska fungera, eftersom det är i relation med fosterföräldrarna som barnet kan ändra sina anknytningsmönster och inre arbetsmodeller.

I NOVA rapporten (Backe-Hansen 2013) har man undersökt vad som är viktigast när barn är långtidsplacerade i fosterhem enligt fosterföräldrarna, sakbehandlarna och ledarna i barnevernstjänesten. Genom undersökningen kom det fram tre förhållanden som är viktigast: ”Fosterföräldrarna integrerar barnet fullständigt i sin familj”, ”barnet får hjälpt till att bearbeta sin situation” och ”barnevernet följer upp placeringen” (Backe-Hansen 2013:167). Med detta i bakgrund önskar jag att se på förhållande runt en fosterhemsplacering som är betydelsefulla för både fosterbarnet och fosterföräldrarna och som vill påverka barnets anknytning till sina fosterföräldrar.

4.2 Barnets förståelse av sin situation

Den allra första tiden i barnets nya fosterhem har stor betydelse för barnets utveckling och anknytning. Enligt Smeplass (2009:166) behöver fokus vara att ge barnet en ”moderlig omsorg” utifrån barnets behov och hjälpa barnet att se ett sammanhang i sin tillvaro under barnets första period i ett nytt fosterhem. Fosterföräldrarna behöver se barnets anknytningsbehov i ett ”här och nu perspektiv” och behöver hjälpa barnet till att ta vara på sin anknytning i ett ”historieperspektiv” (ibid). Det kan vara lätt att tänka att barnen har upplevt så mycket smärta genom sin bakgrund, att det är bäst för barnet att ”glömma” det som har hänt och istället ”börja på nytt” i sin fosterfamilj. Men ett barn glömmet inte sin bakgrund utan behöver däremot hjälp av sina fosterföräldrar till att ta vara på den. För fosterföräldrar kan det vara en utmaning att prata om barnets bakgrund eftersom det kan vara väldigt känslig och väcka starka reaktioner hos fosterbarnet. Genom detta är det viktigt att fosterföräldrarna får det stöd och den vägledning de behöver för att hjälpa barnet. Genom att fosterföräldrarna hjälper barnet att bearbeta sin bakgrund och koppla ihop barnets historia kronologiskt är möjligheten större att klara av att möta barnets övergång och hjälpa barnet att skapa en mening i sin tillvaro (Smeplass 2010:166).

I utvecklingspsykologi läggs det idag stark vikt på att kognitiv förståelse av händelser ökar möjligheten för att behärska svårigheter (Bunkholdt 2010:154). I arbetet med fosterbarn är det viktigt att så tidigt som möjligt prata om orsaken till och anledningen till placeringen och reflektera tillsammans med barnet. Genom det kan man öka barnets förståelse över sin situation och hjälpa barnet till att se ett sammanhang i sin tillvaro. Speciellt viktigt vill det vara att ta fram de positiva minnena som fosterbarnet har från sin bakgrund och hjälpa barnet att ta vara på dem. Om barnet känner att det är okej att snacka om de goda minnena i sin bakgrund, är möjligheten större för att barnet efter en tid också vågar prata om det som var svårt. Genom detta lägger man därmed ett grundlag för att barnet ska kunna få bearbeta den sorgen, saknaden, smärtan eller skuld känslorna som barnet känner (Johansson 2007:224). Att barnet får hjälpt till att bearbeta sin situation var också ett av de förhållanden som var bland de viktigaste, enligt undersökningen (Backe-Hansen 2013).

4.3 Förhållandet mellan egna barn och fosterbarn

Ett annat förhållande som visade sig vara bland det viktigaste var att fosterföräldrarna integrerar barnet fullständigt i sin familj (Backe-Hansen 2013). För att fosterföräldrarna ska kunna lyckas med detta är det flera förhållanden som spelar in. En möjlig faktor som spelar in är förhållande mellan fosterföräldrarnas egna barn och fosterbarnet. Studier visar att hänsyn till egna barn har stor betydelse och har visat sig vara en viktig orsak för att fosterföräldrar värderar att säga upp fosterhemavtalet (Backe-Hansen 2013:142). I undersökningar har det visat sig att de allra flesta barn med fostersyskon upplever relationen som positiv (Bunkholdt 2010:158). Samtidigt har det visat sig områden som är svåra i förhållandet mellan fosterbarnet och fosterföräldrarnas egna barn. Detta kan handla om ex. fosterföräldrarnas egna barn upplever att de får mindre uppmärksamhet och tid av sina föräldrar, fosterbarnet uppför sig dåligt i hemmet eller att fosterfamiljen måste avstå från vissa aktiviteter på grund av fosterbarnet.

I Nova rapporten företog man en undersökning kring hur fosterföräldrarna upplevde de första veckorna med sitt fosterbarn (Backe-Hansen 2013). Undersökningen visade bland annat att de flesta menade att fosterföräldrarnas barn trivdes med att ha fosterbarn, men var sjunde menade att deras barn inte trivdes. Att tänka att egna barn inte kommer att trivas med att få ett fostersyskon kan utgöra en stor belastning för fosterföräldrarna, och är belastningen för stor kan den påverka omsorgen för alla barn i familjen och utgöra en risk för oavsiktlig flyttning. För att fosterbarnet ska kunna integreras in i fosterfamiljen, är det därför viktigt att lägga till rätta för att relationen mellan fosterbarnet och fosterföräldrarnas egna barn ska fungera.

4.4 Förhållanden till fosterbarnets ursprungsfamilj

Ett annat förhållande som kan påverka fosterbarnets integration i sin fosterfamilj är förhållandet till fosterbarnets ursprungsfamilj. Detta är också ett förhållande som visade sig vara en utmaning för fosterföräldrarnas egna barn, som upplevde att fosterbarnen pratade dåligt om fosterföräldrarna för att visa sin lojalitet till sin egen familj (Bunkholdt 2010:160).

Fosterbarnet har två par föräldrar, sina egna föräldrar och fosterföräldrarna. Samtidigt som

barnet ska försöka integreras i sin fosterfamilj, har barnet en familj till som både fosterbarnet och fosterfamiljen måste förhålla sig till. Genom undersökningar har det visat sig att stabilitet är ett starkt kriterium för att en fosterhemsplacering ska lyckas (Bunkholdt 2010:149). I praktiken visar det sig att ursprungsföräldrarna har en stor inverkan både på stabiliteten i placeringen och till hur vällyckad placeringen blir både för fosterbarnet och fosterföräldrarna (Bunkholdt 2010:165). Hur förhållande mellan fosterfamiljen och fosterbarnets familj är och vilka reaktion och hållningar ursprungsfamiljen har till själva placeringen är förhållande som därför är betydelsefulla för placeringen. Föräldrar som själva har önskat en fosterhemsplacering av sitt barn kan känna en lättnad över placeringen, även om det är smärtsamt att lämna ifrån sig sitt barn. Detta gäller ofta placeringar efter § 4-4, som är ett frivilligt hjälptilltag. När barnet däremot placeras i fosterhem på grund av att föräldrarnas omsorgsförmåga inte är god nog för barnet, kan man möta motstånd från föräldrarna. Detta vill påverka både samarbetet med barnevernet och med fosterföräldrarna, som vidare vill påverka barnet.

Det är väldokumenterat att barn mår dåligt av att leva under konflikter mellan vuxna som barnet är beroende av (Backe-Hansen 2013:156). När barnets ursprungsföräldrar är emot fosterhemsplaceringen kan det utvecklas konflikter mellan dem och fosterföräldrarna. Om konflikterna varar kan det utgöra en risk för barnets utvecklingsmöjligheter (Backe-Hansen 2013:156). Därför är det viktigt att man från början etablerar ett gott samarbete och en positiv kontakt mellan fosterföräldrarna och ursprungsföräldrarna. Redan före placeringen kan det vara betydelsefullt att barnevernstjenesten tar med barnets ursprungsföräldrar i förmedlingen av information till fosterföräldrarna, för att etablera en kontakt mellan fosterföräldrarna och föräldrarna till barnet (Johansson 2007:81). Ju mer barnets föräldrar stödjer placeringen, ju större blir barnets psykologiska möjligheter till att etablera fosterföräldrarna som en trygg bas (Backe-Hansen 2013:156). Utifrån en annan undersökning ser man på i vilken grad fosterföräldrarna menade att barnets föräldrar var stödjande under placeringen, där två av fem menade att barnets föräldrar visade stöd, medan två av fem menade att de inte var stödjande (ibid).

En viktig del är också att barnevernstjenesten tar vara på ursprungsföräldrarna, både under och efter placeringen. Utifrån bvl. § 4-16 ska barnevernstjenesten följa utvecklingen både hos barnet och föräldrarna. Detta står dock i kontrast till undersökningar som visar att många

ursprungsföräldrar känner att de inte blir tagit vara på och får lite stöd från barnevernstjenesten (Bunkholdt 2010:164).

En annan faktor som kan påverka stabiliteten i fosterhemsplaceringen är fosterbarnets samvaro med sina ursprungsföräldrar. I bvl. § 4-19 har barn och föräldrar rätt till samvaro med varandra, om det inte är bestämt något annat. Utifrån fosterbarn och fosterföräldrar är det under samvaroperioderna som föräldrarna kan skapa hinder för att barnet ska kunna hitta sin plats i fosterhemmet (Bunkholdt 2010:166). Om föräldrarna har en negativ inställning till placeringen kan samvaroperioderna påverka både barnets möjlighet till att hitta sin plats i fosterhemmet och fosterföräldrarnas möjlighet till att hjälpa fosterbarnet med en ny utveckling (ibid). Samtidigt är samvaroordningen en viktig del för fosterbarnet och kan också påverka fosterhemsplaceringen positivt. När fosterbarnet flyttar in i ett fosterhem, förlorar barnet de personerna som varit närmast dem i livet. Barnet behöver uppleva en kontinuitet i sitt liv, vi är formade av vår bakgrund och har behov för att förstå hur vår utveckling har varit. Genom att fosterbarnet har kontakt med sina föräldrar, hjälper det barnet att skapa en kontinuitet i sitt liv. Barnet får hjälp till att skapa en röd tråd och se ett sammanhang i sin livshistoria. Genom samvaro kan barnet få behålla en plats i sin ursprungsfamilj, samtidigt som barnet har en plats i sin fosterfamilj (Johansson 2007:212).

Det är viktigt att fosterföräldrarna har en avklarad roll till barnets föräldrar. Fosterföräldrarna ska kunna hjälpa sitt fosterbarn till att förbereda sig på besök av föräldrarna, ta emot barnets reaktioner efter samvaro och hjälpa barnet när fosterföräldrarna inte håller avtal eller löften till barnen. Att fosterföräldrarna har en avklarad roll kring detta är ett centralt förhållande som har en inverkan på barnets anknytning till sina fosterföräldrar, och som därför bör arbetas med i god tid före barnet placerats (Killen 2008:519).

4.5 Fosterfamiljens samarbete med barnevernstjenesten

Det tredje förhållandet som undersökningen visade är viktigt när barn är långtidsplacerade i fosterhem är att barnevernet följer upp placeringen (Backe-Hansen 2013).

I Nova rapporten redogörs för en undersökning där man ser på om fosterföräldrarna menade att barnevernet gav dem det stödet de behövde. Av de fosterföräldrarna som deltog var det 60

procent som menade att barnevernet gav dem allt det stödet de behövde, var femte menade att de inte var nöjda med barnevernets stöd (Backe-Hansen 2013:154).

Fosterföräldrar har ansvar för barn som ofta har svåra utvecklings,- och anknytningsproblem. Att vara fosterförälder kan därmed vara både krävande och utmanande. Att ta emot ett fosterbarn medför till att hela familjesituationen ändras hos fosterfamiljen, och kan påverka både samlivet mellan fosterföräldrarna och barnen. I detta är det därför viktigt att barnevernet följer upp placeringen för att fosterföräldrarna ska få det stöd och den vägledning de behöver. Speciellt viktigt är det att fosterföräldrarna får det stöd i början av fosterhemsplaceringen, eftersom fosterföräldrarna upplevelse av den första tiden kan ha stor inverkan både på fosterföräldrarnas samspel med barnet och hur fosterföräldrarna utformar sitt föräldraskap vidare (Backe-Hansen 2013:140). Genom en undersökning av hur fosterföräldrar och sakbehandlare uppfattade en oavsiktlig flyttning kom man fram till att det första året av en placering är den mest riskfyllda perioden (Bunkholdt 2010:169). Även om inte fosterföräldrarna upplever några större problem under den första tiden, bör man använda denna tid till att bygga upp ett bra förhållande mellan sakbehandlaren och fosterfamiljen, för att förbereda sig på eventuella problem som kan komma upp (Johansson 2007:91).

Fosterföräldrarna och barnevernstjenesten har tillsammans ansvaret för att placeringen blir bäst möjlig för fosterbarnet. På så vis är de samarbetspartner, med mål om att ge fosterbarnet den hjälpen, stödet och simuleringen som barnet behöver för att få en positiv utveckling i fosterhemmet (Johansson 2007:88). Det är viktigt att börja utarbeta detta samarbete före själva placeringen. Barnevernstjenesten behöver ge fosterföräldrarna information om barnet; om barnets bakgrund, eventuellt tidigare flyttningar, barnets sociala nätverk, svåra situationer barnet kan ha upplevt, barnets dagliga rutiner, intressen och liknande (Johansson 2007:81). Fosterföräldrarna behöver förberedas både mentalt och praktiskt före fosterbarnet flyttar in. Barnevernstjenesten behöver också förbereda fosterfamiljen på att oväntade saker kan hända eller komma fram, eftersom man aldrig kan förutse hur ett barn reagerar på att komma in i en ny familj. Det kan också finnas förhållanden i barnets bakgrund som ingen känner till, som kommer fram i fosterhemmet (Johansson 2007:89).

En utmaning som kan påverka samarbetet är att det ofta är flera sakbehandlare som fosterfamiljen ska förhålla sig till. Antal saksbehandlare i en sak påverkar också stabiliteten i en fosterhemsplacering, enligt en dansk studie av Hestbæk (refererat från Bunkholdt

2010:167). En grundläggande förutsättning för ett bra samarbete är att saksbehandlaren uppfattas som kompetent och känner bra till fosterfamiljen och fosterbarnet (Bunkholdt 2010:168). Detta kan vara en utmaning när det är flera saksbehandlare. Socialarbetarens investering av tid i samarbetet med fosterföräldrarna har också visat sig vara starkt associerat till en vällyckad placering (Killén 2008:518). Det handlar alltså om att socialarbetaren engagerar sig i fosterfamiljen, visar intresse, ger vägledning och diskuterar utmaningar tillsammans med fosterfamiljen. Om samarbetet mellan fosterföräldrarna och barnevernstjänesten inte fungerar, kan det medföra en risk för att placeringen bryter ihop, som får konsekvenser både för fosterbarnet och fosterfamiljen (Johansson 2007:88).

5 Avslutning

I min uppgift har jag utgått från min problemställning och sett på hur ett barn med anknytningsproblematik kan utveckla trygg anknytning till sina fosterföräldrar. Genom anknytningsteori har jag fått en större förståelse för hur omfattande skador ett barn kan bli påförd genom att barnet inte få god omsorg och inte klarar att använda sina omsorgspersoner som en trygg bas. Därmed ser jag behovet för att fosterföräldrar behöver få god vägledning, stöd och hjälp i sin roll som fosterföräldrar för att kunna ge sitt fosterbarn en möjlighet till att knyta sig till dem.

Genom teorin ser vi att anknytningsmönstret är föränderligt om barnet får möjlighet till att ändra sina inre föreställningar. För att detta ska vara möjligt behöver barnet trygga omsorgspersoner som klarar att förstå barnets underliggande orsaker bakom barnets beteende och hjälpa barnet att reglera sina känslor. Fosterföräldrarna behöver både kunskap om anknytningsteori och ha en förmåga till mentalisering ovanför sitt fosterbarn. Här anser jag att COS är en god metod för fosterföräldrar som har fosterbarn med anknytningsproblematik. Metoden hjälper fosterföräldrarna att identifiera barnets behov utifrån trygghetscirkeln, ökar fosterföräldrarnas mentaliseringsförmåga och vägleder fosterföräldrarna i hur de kan vara en trygg bas för barnet genom att vara ”större, starkare, klokare och goda”.

Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att det är flera förhållanden som spelar in för att ett barn ska utveckla en trygg anknytning. I min diskussion har jag tagit upp några av dessa. Jag är medveten om att det är flera andra förhållanden som också påverkar fosterhemsplaceringen, men som jag inte tagit med på grund av min begränsning av uppgiftens omfång.

För att ett barn ska kunna integreras i sin fosterfamilj behöver barnet hjälp till att förstå sin situation och se ett sammanhang i sin tillvaro. Barnets förhållande till sin ursprungsfamilj är en viktig del av detta, barnet behöver koppla ihop sin bakgrund med sin nutid för att kunna hitta sin plats i sitt fosterhem. Detta är något som fosterföräldrarna behöver hjälpa sitt fosterbarn med och som barnevernstjänesten behöver stödja och vägleda fosterföräldrarna i. Vidare är det viktigt att barnevernstjänesten lägger en grund för att fosterföräldrarna och barnets ursprungsfamilj ska etablera en positiv kontakt mellan varandra. Om ursprungsföräldrarna stödjer fosterhemsplaceringen, ökar det möjligheten för att fosterbarnet

ska kunna hitta sin plats i sitt fosterhem och kunna knyta an till sina fosterföräldrar. Ett annat förhållande som också är betydelsefullt för placeringen är fosterbarnets relation med sin fosterfamilj, alltså både fosterföräldrarna och fostersyskonen.

Under min studie har jag blivit mer medveten om hur viktig barneverntjänstens roll är i fosterhemsplaceringar. Barneverntjänsten behöver följa upp placeringen, speciellt i början av placeringen eftersom denna tid kan vara avgörande. Det behövs också etableras ett bra samarbete mellan fosterföräldrarna och barneverntjänsten före själva placeringen. Det är många förhållanden som spelar in för barnets utveckling och anknytning, som det är viktigt att göra fosterfamiljen medveten på. Det är också förhållanden som fosterföräldrarna behöver få möjlighet till vägledning och stöd i, för att placeringen ska lyckas och för att fosterbarnet ska få en möjlighet till att hitta sin plats i sin fosterfamilj.

Jag har också blivit mer medveten om min roll som socialarbetare i arbete med fosterfamiljer och fosterbarn och fått en ökad kunskap om barnets utveckling av anknytning som kommer vara till stor nytta för mig i ett eventuellt framtida arbete inom fosterhemsomsorgen.

6 Litteraturlista

Backe-Hansen, E. och Havik, T. och Grønningsæter, B.A. (2013) Fosterhjem for barns behov, rapport fra et fireårig forskningsprogram. *Norsk institut for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)*, 16:1-262.

Brandtzæg, I. och Smith, L. och Torsteinson, S. (2012). *Mikroseparatorer, tilknytning og behandling*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Bufdir (2014). *Forskning og publikasjoner om fosterhjem*. Hämtat 27. januari 2014 från: http://www.bufdir.no/Fosterhjem/Forskning_tall_og_fakta/Forskning_og_publicasjoner_om_fosterhjem/

Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid, fra rekruttering til tilbakeføring*. 3. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 5. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Foreskrift om fosterhjem. Lov av 18.december 2003 nr. 1659.

Hart, S. och Schwartz, R. (2009). *Fra Interaksjon til relasjon*. 1. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Hart, S. (2011). *Den følsomme hjernen*. 1. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Jacobsen, H. (2009) Fosterbarn med tilknytningsvansker og tilknytningsforstyrrelser - hvilke veilednings- og behandlingsmetoder bør vi anbefale?. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87 (1):40-51.

Johansson, M. m.fl. (2007). *Fosterhjemshåndboka*. 4. utg. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Killén, K. (2009). *Sveket, Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*. 4. utg. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Killén, K. (2008). *Sveket, Omsorgssvikt er alles ansvar*. 3. utg. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Kvellido, Ø. (2012). *Barn i risiko, skadelige omsorgssituasjoner* . 1. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lov om barneverntjenester. Lov av 17.juli 1992 nr. 100.

Smepllass, S.F. (2009) Tilknytningsteori i møte med praksisfeltet ved plassering av små barn i fosterhjem. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 86 (3):158-171.